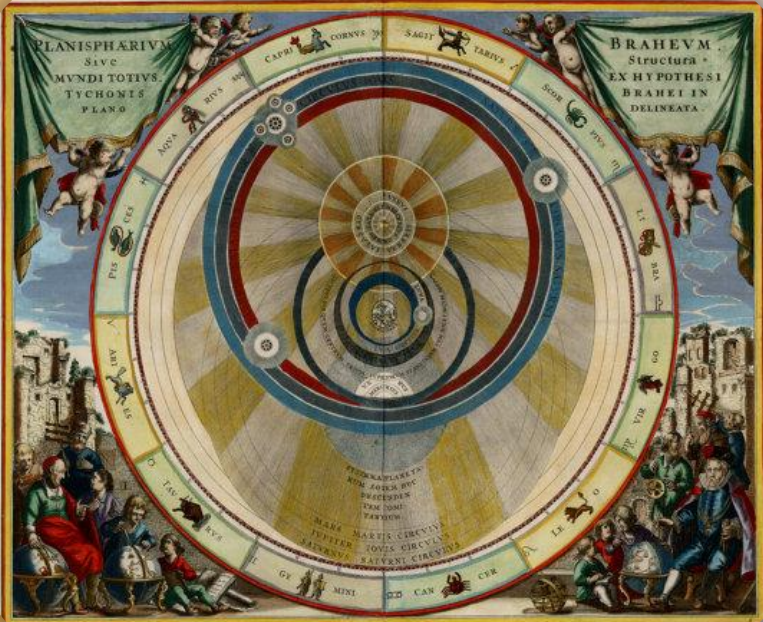
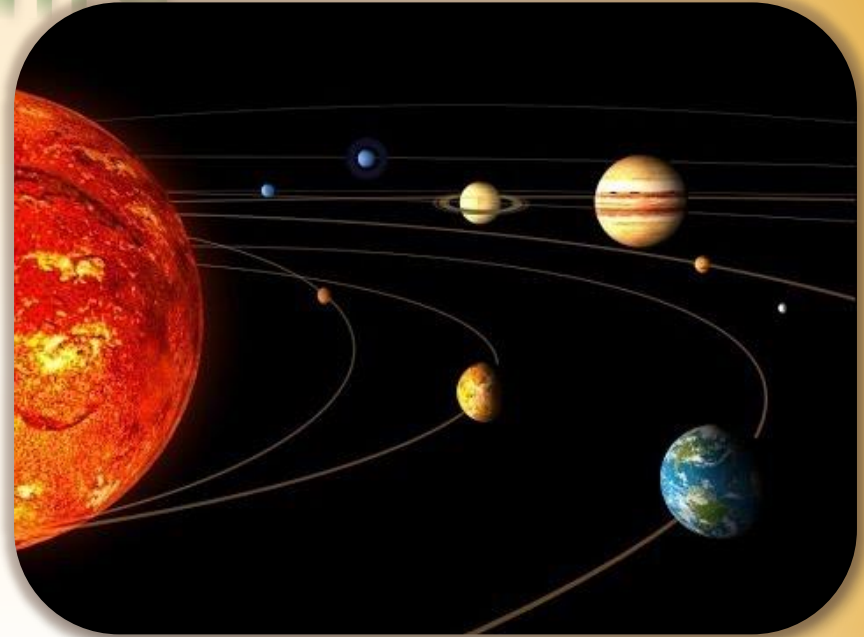
 **Žijeme ve fantazii -
analýza fantastické literatury
jako prostředku ke změně
mysli a světa**

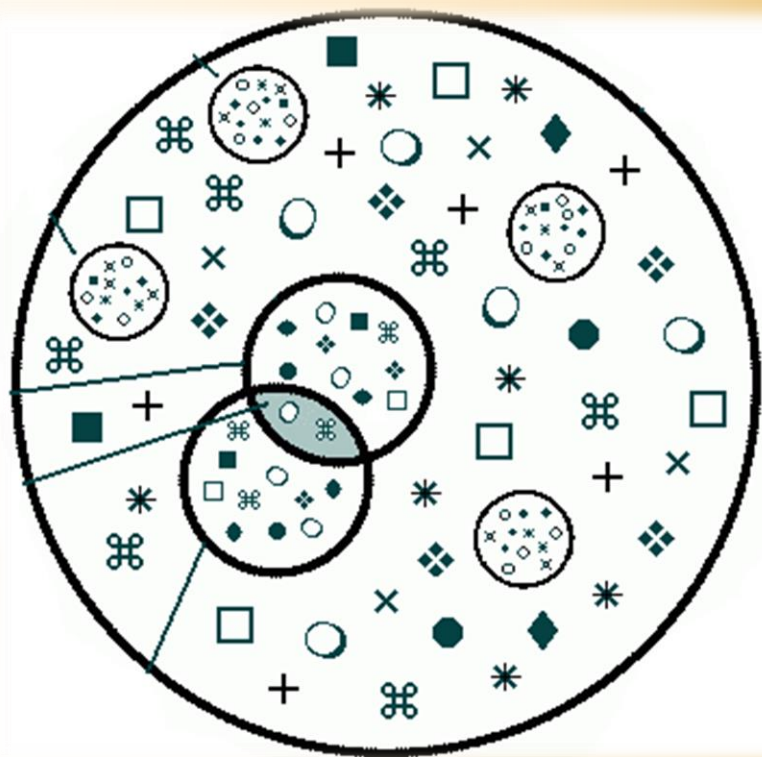
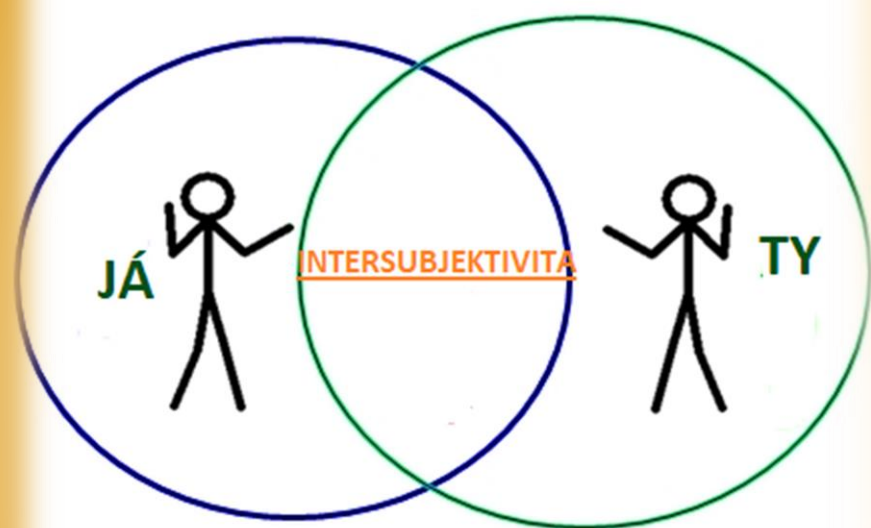
Mgr. Tereza Dědinová, Ph.D.

**CJBC828 Fantastická literatura v mezioborovém
zkoumání II**

* Co je to realita:

- * Objektivní
- * Intersubjektivní
- * Subjektivní

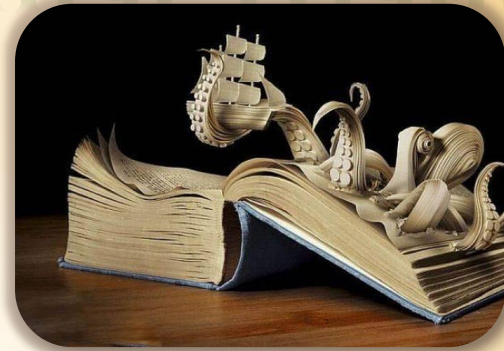
* Jsme schopni vnímat realitu?

* INTERPRETACE

* Jeden vstup - odlišné výstupy

* ČETBA

* Rozvoj emočních a kognitivních kompetencí: představivost, empatie, mentalizace (**theory of mind**).

* “...why reading and storytelling is such a vital activity in human existence” (NIKOLAJEVA 2014: 4).

* “...reading fiction makes the brain simulate cognitive and affective responses to the actual world. And therefore, can improve our understanding of the actual world” (Kidd, Castano 2013, Nikolajeva 2014:8).

* Reading Literary Fiction Improves Theory of Mind

David Comer Kidd*, Emanuele Castano*

*Empatie, mentalizace

*Schopnost porozumět myšlenkám a emocím jiných lidí (Theory of Mind, TOM)

*Nečtenáři

*Populárně naučná literatura

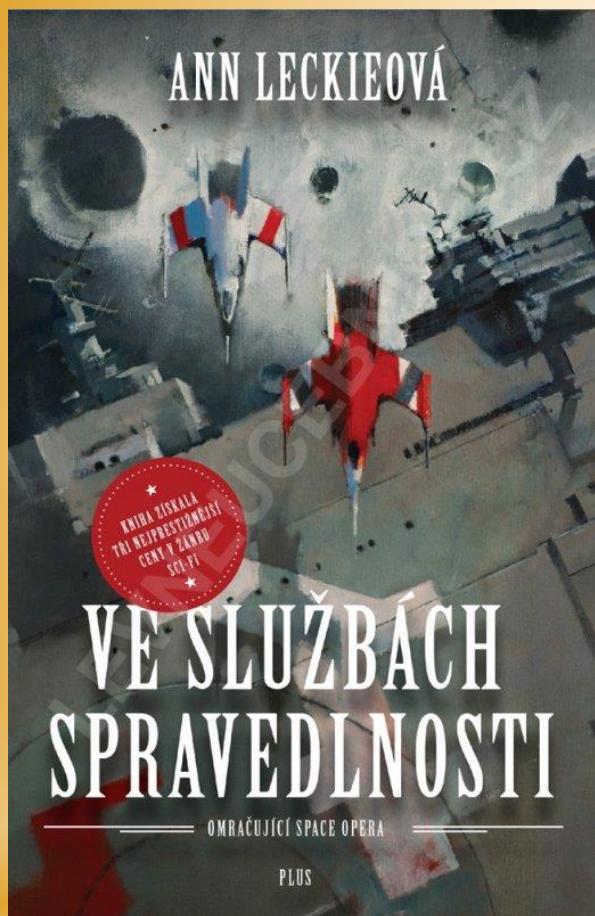
*Žánrová literatura (Daniela Steelová)

*Krásná literatura (A. P. Čechov)

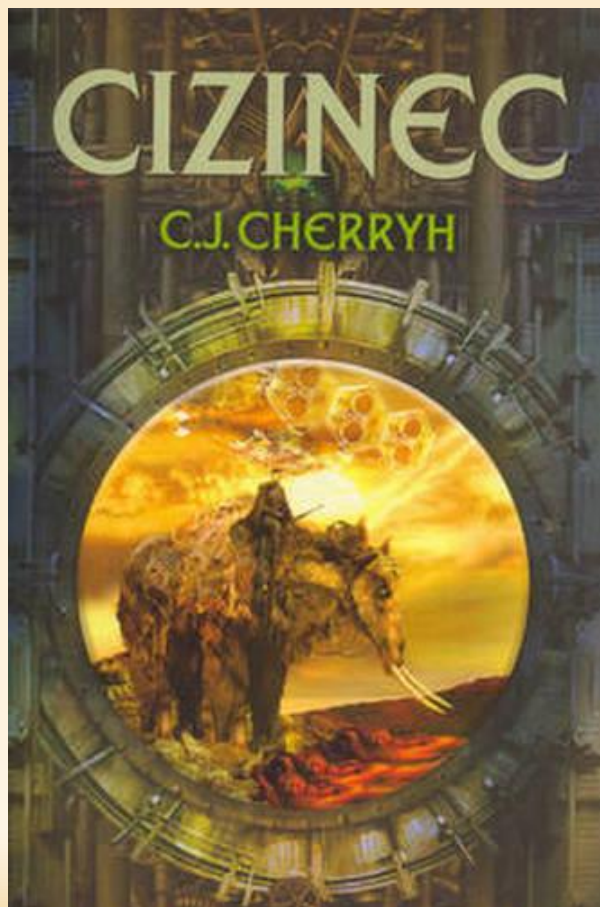
***Žánrová literatura** - emoce, vzrušující zážitky, postavy jsou předvídatelné, vnitřně konzistentní (!) - potvrzení čtenářských očekávání

***Krásná literatura** - komplexní postavy, místa nedourčenosti nutí čtenáře aktivně doplňovat, rozporuplnost, nejasné záměry a motivace

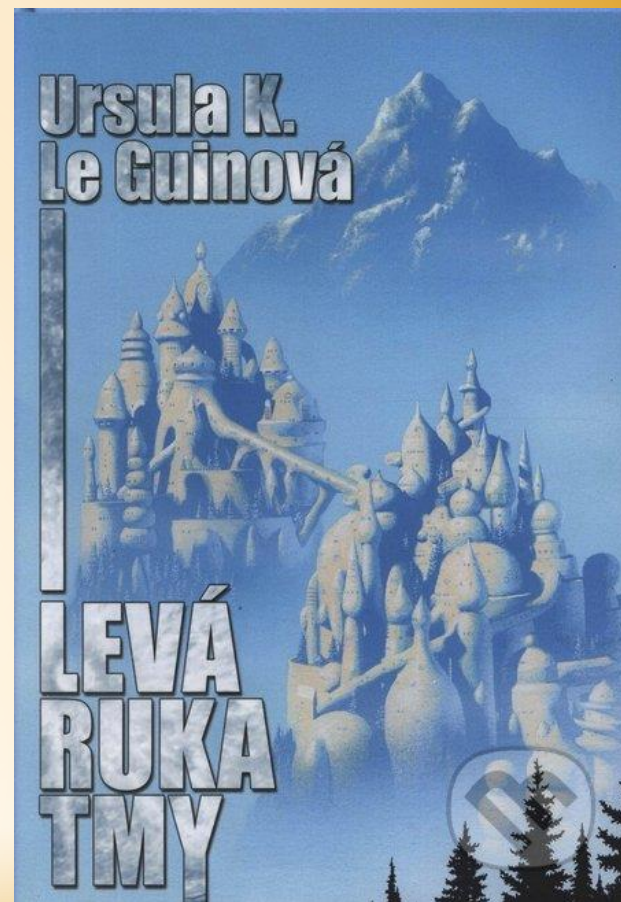

2014

1994

1969

* Zvláštní nároky fantastiky na čtenáře

* OZVLÁŠTNĚNÍ

- * Úmyslné podtržení cizosti a nezvyklosti jevů a věcí, které se tak otevírají novým, neautomatizovaným úhlům pohledu.
- * Stylistické (diskurz) x na rovině příběhu, fikčních faktů, myšlenek

* METAFORIČNOST

- * „Její svět vybuchl.“
- * Napětí mezi doslovností a metaforičností

* DOKRESLOVÁNÍ BÍLÝCH MÍST

- * Představ si nepředstavitelné - ne dle encyklopedie aktuálního světa

* Umberto Eco

Šest procházek literárními lesy

* A tak musíme připustit, že aby na nás udělal dojem, aby nás rozrušil, vylekal či pohnul i ten nejméně možný z možných světů, musíme trvat na našich znalostech světa reálného. Jinými slovy - skutečný svět bychom měli brát jako základ. Znamená to, že fiktivní světy parazitují na světě reálném. Neexistuje žádné pravidlo, které by předepisovalo, kolik smyšlených prvků může v díle být. Existuje tu velká pestrost - takový útvar jako například bajka nás na každém kroku nabádá k tomu, abychom si poopravili svou znalost reálného světa. Ale všechno, co text explicitně nepojmenovává či nepopisuje jako odlišné od toho, co existuje ve světě reálném, musíme chápat jako odpovídající zákonům a podmínkám skutečného světa.

SKUTEČNOST

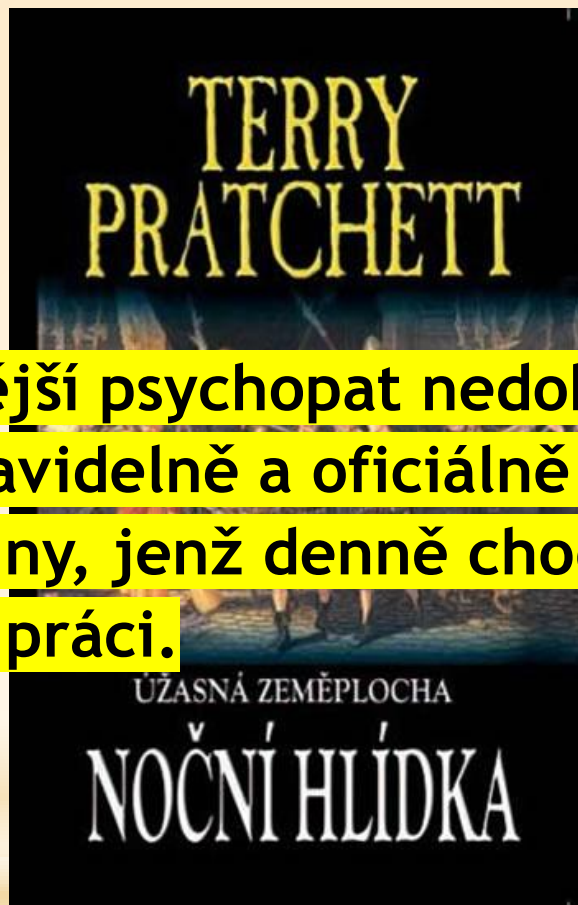
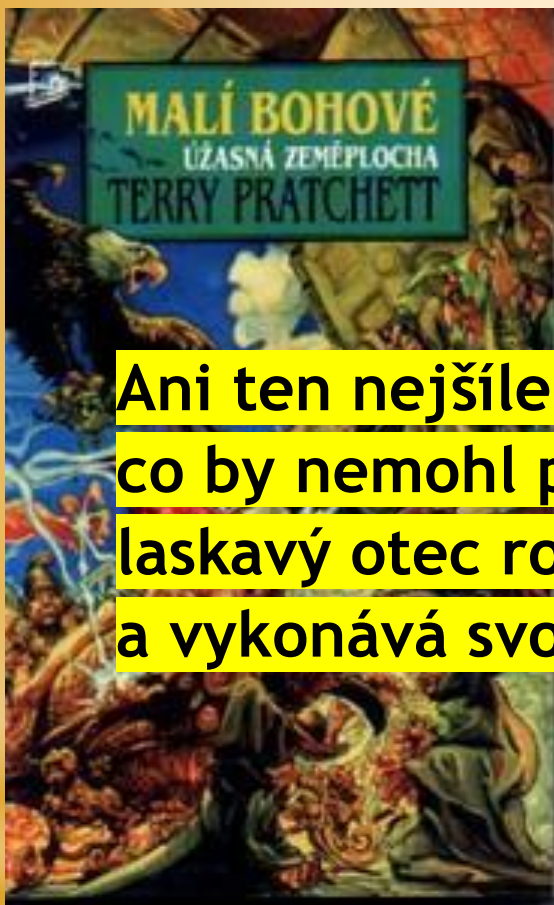
Fikční skutečnost

Objektivní realita

Subjektivní realita (vnímání)

Intersubjektivní realita

Ani ten nejšílenější psychopat nedokáže udělat nic, co by nemohl pravidelně a oficiálně provozovat laskavý otec rodiny, jenž denně chodí do zaměstnání a vykonává svou práci.

* Michel Faber - Kniha zvláštních nových věcí

* „Tobě se tam líbí. Protože jsi na planetě Bůh. Takže i kdyby ses ke mně nakonec vrátil, pořád bychom nebyli spolu. Ty bys totiž ve svém srdci byl pořád na planetě Bůh, a já bych od tebe byla milión mil, sama s tebou po boku” (365).

* „Jeli dál a jemu teď dálnice připadala jiná. Teoreticky to byl stejný pás asfaltu, ohraničený stejnými dopravními náležitostmi a chatrnými kovovými ploty, ale teď ho jejich úmysl proměnil. Nešlo už o přímku k letišti, ale o záhadné zázemí plné temných oklik a skrýší. Zase jeden důkaz, že realita není objektivní, ale pořád čeká na to, až ji náš postoj přetvoří a přejmenuje. Moc přetvářet realitu má pochopitelně každý na světě” (16).

* „Tohle není žádná halucinace. Tohle se stává s vesmírem, když ho člověk už neumí udržet pohromadě” (47). 11

* Robert Jackson Bennett

Město schodů

- * “Poslouchejte mě! Vyslechnete mě? Já vás také vyslechl! Vyslechnete mě? Prostě mi řekněte, co po mně chcete! Řekněte mi to! Prosím, řekněte mi to! Prostě mi to řekněte!
- * [...]
- * Příliš mnoho věcí, kterými jsem musel být. Příliš mnoho lidí, kterým jsem musel sloužit. Příliš mnoho, mnoho... Svět je nad mé síly. Už to nechci dělat.” (469).
- * “Kdykoli lidé uvěřili, že odněkud pocházím, náhle jsem odtamtud opravdu pocházela, jako bych nikdy nebyla odjinud - a nikdy jsem se nedozvěděla, čím jsem byla předtím.” (490).

* Nancy Farmer - Moře trolů

“...většina lidí žije jako ptáci v kleci. Cítí se tak v bezpečí. Svět je hrozné místo, plné nádhery a zázraků a nebezpečí. A tak je lepší - podle většiny lidí - předstírat, že tu není” (31).

* Terry Pratchett - Otec prasátek

- * "Dobrá," přikývla Zuzana. "Nejsem hloupá. Ty prostě tvrdíš, že bez... fantazie by byl život nesnesitelný."
- * MYSLÍŠ? JAKO KDYBY TO BYLA NĚJAKÁ PILULKA? TO NE. LIDÉ POTŘEBUJÍ FANTAZII K TOMU, ABY BYLI LIDMI. ABY SE UDRŽELI V MÍSTECH, KDE SE POTKÁVÁ PADAJÍCÍ ANDĚL SE STOUPAJÍCÍ OPICÍ.
- * "Vily Zubničky? Otcové prasátek? Malé -"
- * JAKO TRÉNINK. MUSÍŠ ZAČÍT S TÍM, ŽE SE NAUČÍŠ VĚŘIT MALÝM LŽÍM.
- * "Abychom pak uvěřili i těm velkým?"
- * JISTĚ. SPRAVEDLNOST. MILOSRDENSTVÍ. POVINNOST. A TAKOVÉ TY VĚCI.
- * „Ale to je přece něco docela jiného!“
- * MYSLÍŠ? TAK VEZMI VESMÍR, ROZEMEL JEJ NA PRACH, TEN PŘESEJ PŘES TO NEJJEMNĚJŠÍ SÍTO A PAK MI UKAŽ JEDINÝ ATOM SPRAVEDLNOSTI, JEDINOU MOLEKULU MILOSRDENSTVÍ. A PŘESTO - Smrt' mávl rukou - A PŘESTO SE CHOVÁTE, JAKO KDYBY NA SVĚTĚ VLÁDL NĚJAKÝ IDEÁLNÍ ŘÁD, JAKO KDYBY VE VESMÍRU BYLA NĚJAKÁ... SLUŠNOST A POCTIVOST, PODLE NICHŽ BY MOHL BÝT POSUZOVÁN.
- * „Ano, ale lidé tomu musí věřit; jaký by to mělo jinak smysl -“
- * A CO ŘÍKÁM?
- * NE. LIDÉ POTŘEBUJÍ VĚŘIT VE VĚCI, KTERÉ NEJSOU PRAVDIVÉ. JAK JINAK BY MOHLI EXISTOVAT? řekl Smrt' a pomohl jí na Truhlíka.
- * „A tyhle hory,“ zeptala se Zuzana, když se kůň vznesl do vzduchu, „jsou skutečné hory, nebo zase jen takové nějaké stíny?“
- * ANO.

* Mezi fantazií a realitou

- * Nedokážeme se vztáhnout k objektivní realitě přímo.
- * Vždy interpretujeme.
- * Kognitivní okruhy v mozku „chápu“ fikci jako skutečnost.
- * Sdílení subjektivní reality s dalšími - intersubjektivní realita - překryv s objektivní realitou.
- * Žijeme ve fantazii - založené na skutečnosti?